

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
השרות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקייות למידה והפרעת קשב

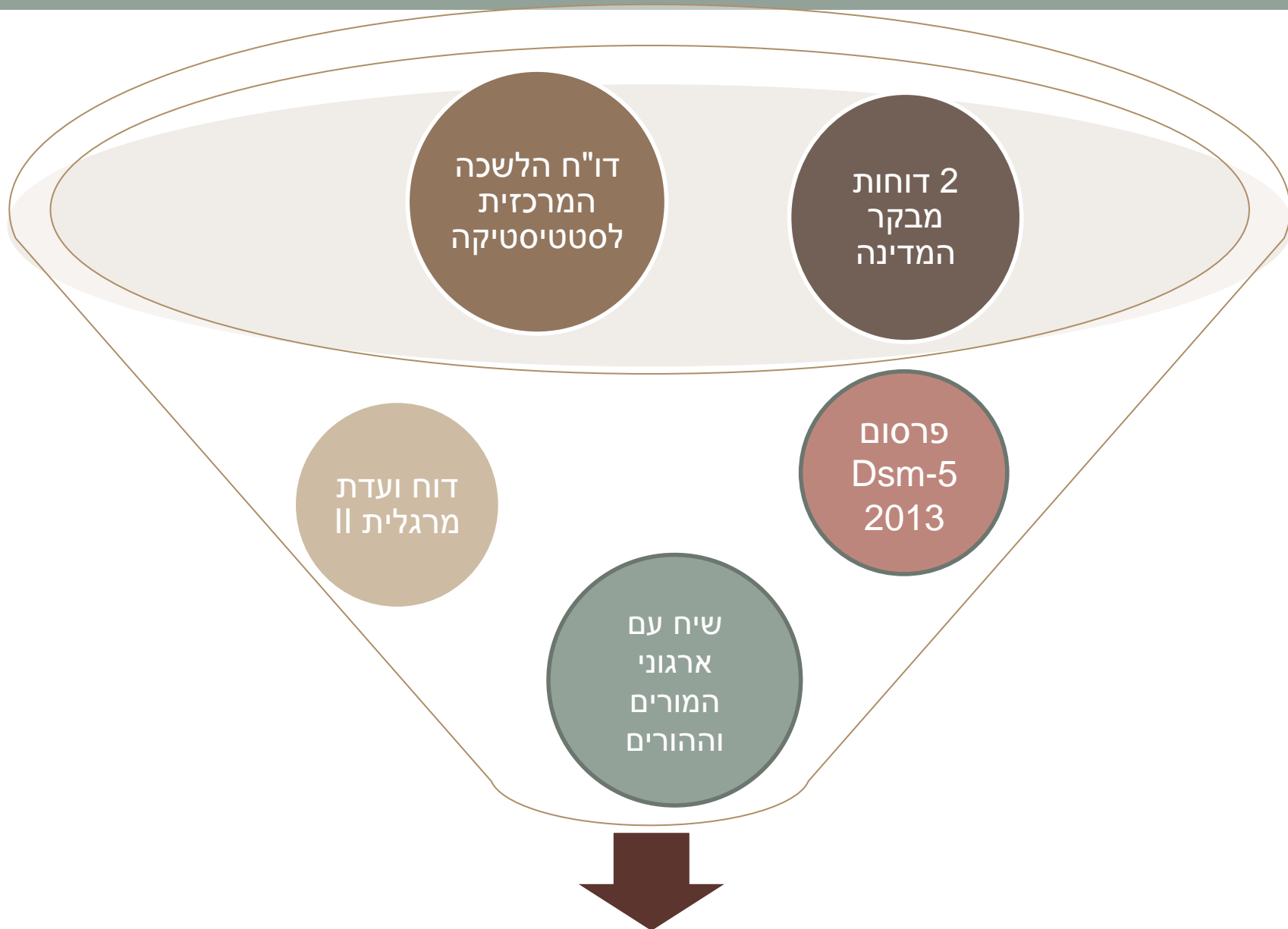

מערכת החינוך בראי האבחון והטיפול בתלמידים עם לקות למידה והפרעת קשב

קורס גושן-17.2.15

תוכן ההרצאה

- ציוני דרך בשני העשורים האחרונים
- תהליך גיבוש מדיניות לעשור הבא
- אבחון לקות למידה והפרעת קשב לאור ה- DSM5
- גישות של תגובה להתערבות RTI
- האבחון כתהליך מעצים
- גורמי סיוע במערכת החינוך
- התאמות בדרכי הבחנות
- מלקות ללמידה- התוכנית המערכתית לטיפול בתלמידים עם לקות למידה
- הקשר בין מערכת החינוך וגורמי הטיפול בקהילה

דו"ח הלשכה
המרכזית
לסטטיסטיקה

2 דוחות
מבקר
המדינה

דוח ועדת
מרגלית II

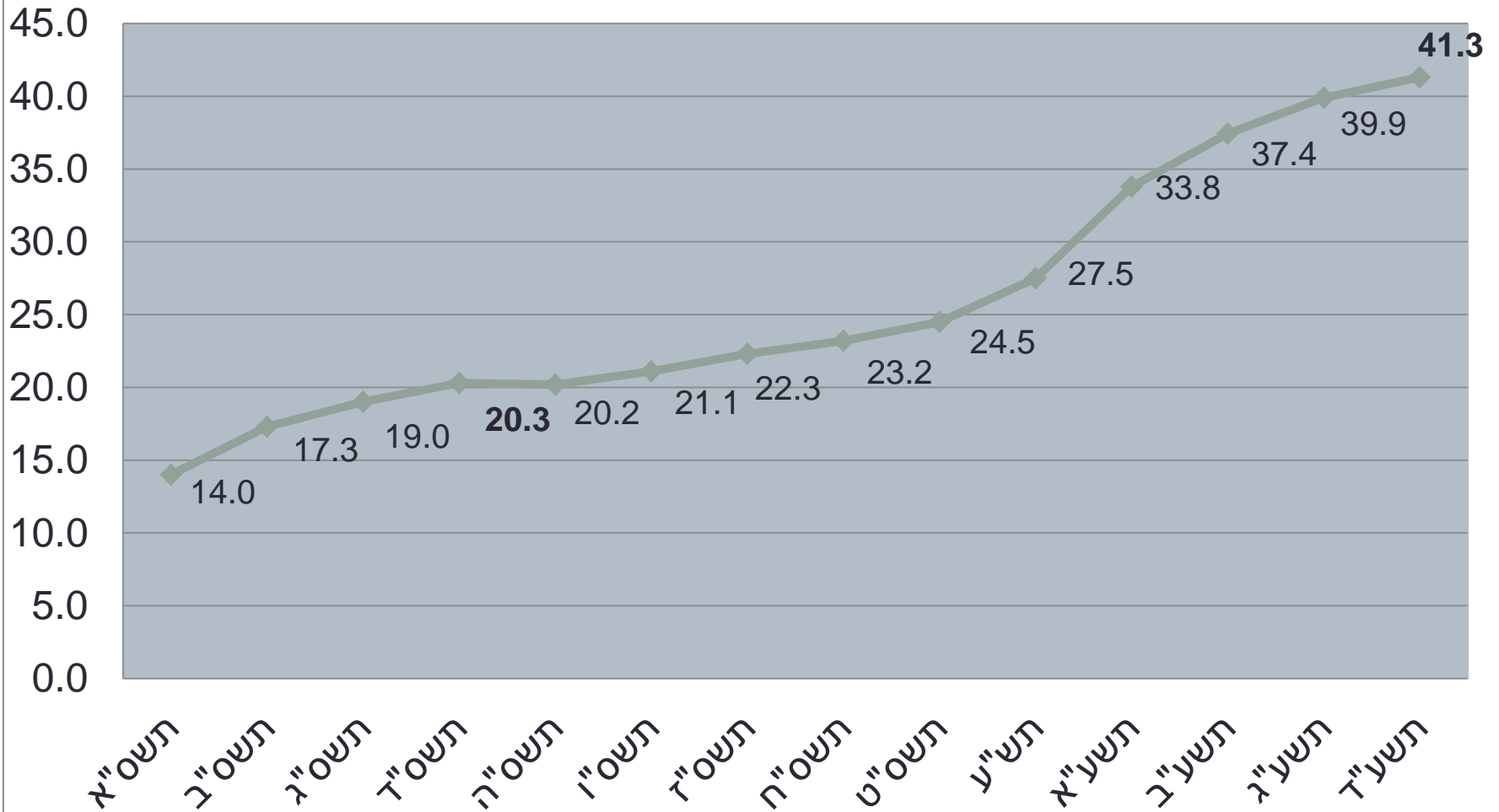
פרסום
Dsm-5
2013

שיח עם
ארגוני
המורים
וההורים

ועדת היגוי משרדית וגיבוש

מתווה המדיניות החדשה

הגידול במספר מקבלי ההתאמות (באחוזים)

גיבוש/ שינוי מדיניות- שאלות מרכזיות

- למה ולמה נדרש שינוי?
- מי הם בעלי העניין?
- מי לא ירצה את השינוי? מהן הסיבות?
- למי יהיה הכי קשה?
- מי הם השותפים האמיתיים?

הגדרה מחודשת של לקות למידה והפרעת קשב ב- DSM 5

4 קריטריונים:

A: קושי בלמידה ובשימוש בכישורי למידה שמתמידים לפחות 6 חודשים, למרות מתן התערבויות וטיפולים לבעיה

B: טווח- התחום הפגוע הוא באופן מהותי וכמותי (בר מדידה) מתחת למצופה על פי הגיל הכרונולוגי, גורם להפרעה בתפקוד ליחידים מגיל 17 (כולל גיל 17)- היסטוריה מתועדת של קשיים בלמידה יכולה להיות תחליף לאבחון סטנדרטי.

C: קשיי הלמידה מתחילים בשנות הלימודים בביה"ס, אך יתכן שמלוא היקפם לא יבוא לביטוי עד המפגש עם דרישות לכישורים אקדמיים שעולים על המשאבים המוגבלים של היחיד

D: אין הגורמים הבאים מהוים הסבר עדיף לקשיי הלמידה: לקויות אינטלקטואליות, איחור התפתחותי גלובלי, קשיים בחדות ראייה או שמיעה (ללא תיקון), הפרעות מנטאליות או נוירולוגיות, מצוקה פסיכוסוציאלית, העדר מיומנות בשפת הלמידה או הוראה לא מספקת.

3 דרגות חומרה

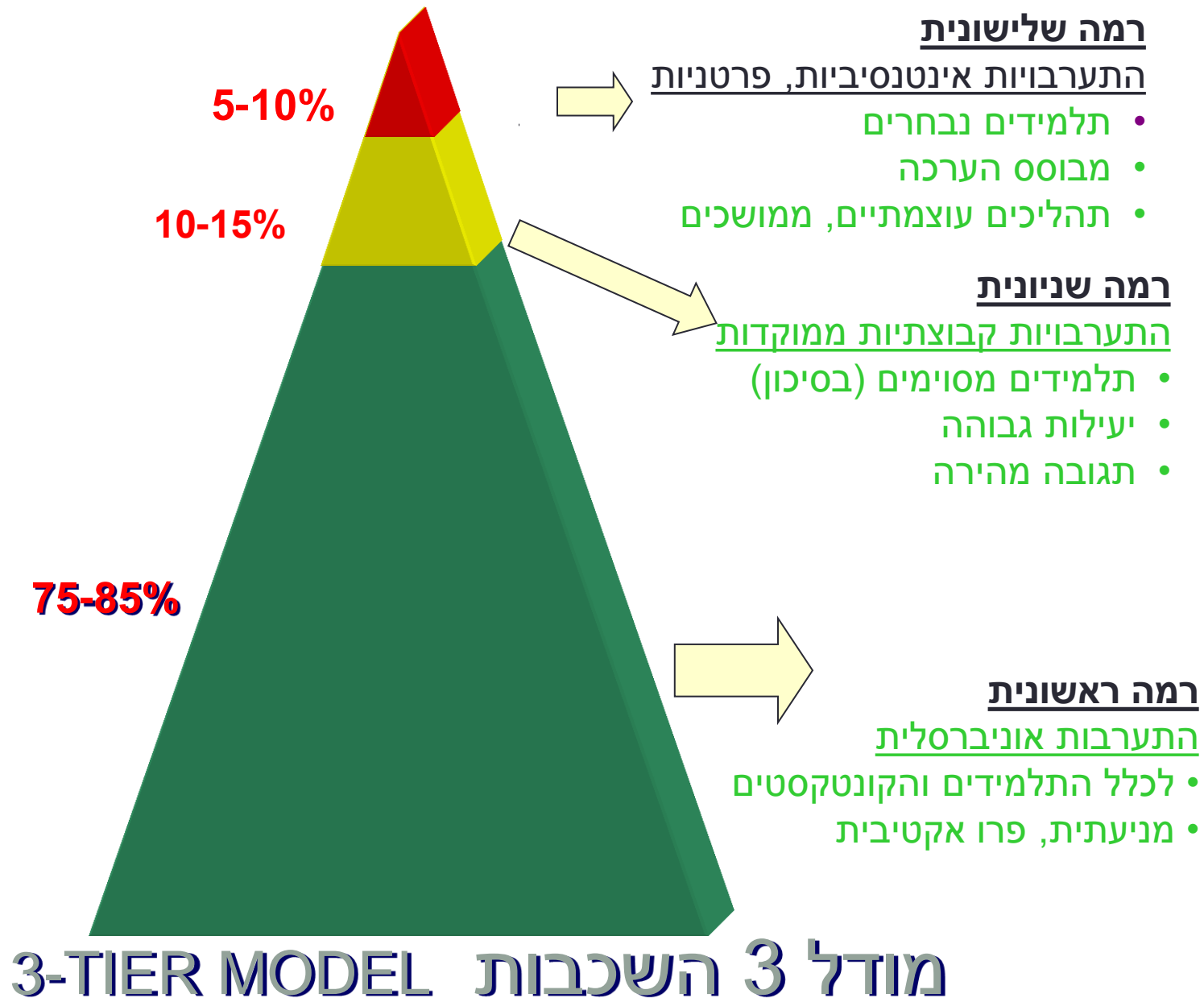
ההגדרה החדשה של לקות למידה ב- DSM 5
מדגישה את חשיבות ההתערבות הטיפולית
טרם קביעת האבחנה

האבחון- מתי?

לאחר יישום מספר תוכניות התערבות עם התלמיד- ללא התקדמות משמעותית

כאשר נשאלות שאלות במטרה להציע הסברים למקור הקושי

כאשר נדרש מסמך קביל לצורך המלצה על מסגרת חינוך או, לצורך המלצה על התאמות בדרכי הבחנות בבחינות הבגרות

האבחון כתהליך מעצים

- האבחון- כחוויה הנעה בין שני קטבים – קוטב טראומטי וקוטב מחזק
- אבחון שהתמקד בממצאים מדויקים ורלוונטיים שהסבירו את המקור לקושי בדרך חיובית תוך הדגשת כוחות – הוביל להסתגלות ולחוויה חיובית שהפחיתה את התחושה ש"משהו איתי לא בסדר"
- לעומת זאת, אבחון שלא הגיע לממצאים רלוונטיים או שלא הוסבר באופן חיובי, הגביר את הטראומה

האבחון כתהליך מעצים- המשפחה

- המשפחה מגיעה עם נרטיב מבולבל, רווי תסכול ואכזבה
- תהליך האבחון כמאפשר לנו לבנות סיפור חדש המבוסס על מתן הסבר הגיוני לקשיים
- סיפור חדש זה משמש כבסיס לארגון חיי היום יום ולפרשנות שונה של ההתנסויות
- הנרטיב החדש מאפשר לפרש אירועים ולהתבונן קדימה ואחורה בדרך אחרת

מה מחייב האבחון?

- סינטזה של מידע על הסטוריה רפואית, התפתחותית, חינוכית, ומשפחתית. חומר ממקור אחד אינו מספיק.
- גילויי הלקויות בעבר ובהווה.
- ההשפעה על תפקוד אקדמי
- דוחות חינוכיים בעבר ובהווה.
- אבחונים קודמים
- אם יש קשיים מיוחדים כגון בעיות חושיות וסנסוריות – אבחון מומחים בתחומים אלו.

הגורמים המאבחנים במערכת החינוך

פסיכולוגים חינוכיים העובדים בשירותים הפסיכולוגים החינוכיים

מאבחנים דידקטיים העובדים בעיקר עם אוכלוסיית התלמידים
המאותרים

לקראת מבחני הבגרות-

א. מלגות אבחון של משרד החינוך

ב. אבחון באופן פרטי

ג. תקציבים ייעודיים ברשויות המקומיות

גורמי סיוע במערכת החינוך

- גננות/ מחנכים
- יועצות חינוכיות
- פסיכולוגים חינוכיים
- מורים מקצועיים (תוכנית משיקים)
- מערך מדריכות פדגוגיות
- מורות שילוב
- הוראה מותאמת
- מת"ליות
- מטפלים בהבעה ויצירה
- תוכניות התערבות מערכתיות ופרטניות (א.י.ל, עידוד, לגעת מבעד לשריון ועוד)
- מרכזי תמיכה ברשויות מקומיות (מאור, מהו"ת, מכינה, מעין...)

התאמות בדרכי הבחנות

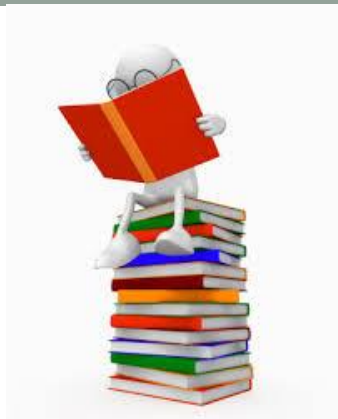
הערות	בהתבסס על	מאושרת ע"י	סוג התאמה	רמה
אין צורך באבחון דידיקטי או פסיכודידיקטי	חוות דעת והמלצות של מורים ודוגמאות מבחנים	הוועדה הבית ספרית	הארכת זמן הבחינה בשיעור של 25%	רמה 1 ההתאמות שאינן פוגעות במהות הנמדדת בבחינה
/	אבחון דידיקטי	הוועדה הבית ספרית	התעלמות משגיאות כתיב	
ניתן לאשר עד 10% מהלומדים ברמה של 5 י"ל בכל שכבה – מעבר לכך, במידת הצורך ניתן יהיה להעביר לדיון בוועדה מחוזית	אבחון דידיקטי	הוועדה הבית ספרית עד 10%	כיתות יא'- יב' באנגלית- לתלמידים הנבחרים ב- 5 יח"ל בשאלון G	
/	אבחון דידיקטי	הוועדה הבית ספרית	כיתות י'	
אין צורך באבחון דידיקטי או פסיכודידיקטי	חוות דעת והמלצות של מורים ודוגמאות מבחנים	הוועדה הבית ספרית	שעתוק הבחינה	
אין צורך באבחון דידיקטי או פסיכודידיקטי	מסמך רפואי המעיד על קושי או מסמך קביל אחר	הוועדה הבית ספרית	הגדלת שאלון הבחינה	
/	אבחון דידיקטי	הוועדה הבית ספרית	שימוש בדף נוסחאות מורחב	
אין צורך באבחון	מסמך קביל תומך ² חוות דעת של מורים ודוגמאות מבחנים	ועדת חריגים	הקלדת תשובות באמצעות מחשב	

התאמות בדרכי הבחנות- המשך

הערות	בהתבסס על	מאושרת ע"י	סוג התאמה	רמה
בהתאם להחלטת ביהמ"ש המחוזי בירושלים - יוני תשע"ו- כל ההקראה וההכתבה של תלמידי כיתה י' עוברים לדיון בוועדה המחוזית	אבחון דידיקטי או פסיכודידיקטי	וועדת התאמה מחוזית בלבד	כיתות י'	<p>רמה 2</p> <p>עלויות לפגוע באופן חלקי במהות הנמדדת בבחינה. מתייחסות בעיקר לשינויים בתנאי הבחינה ולא בתוכנה</p>
במידה ויש תלמידים נוספים שביה"ס מתרשם שזקוקים להתאמה זו- לאחר אישור מפקח על ביה"ס(על גבי נספח 4) הבקשה נשלחת לדיון בוועדת התאמה מחוזית (כפי שהיה נהוג בשנה"ל תשע"ו) ³	אבחון דידיקטי או פסיכו-דידיקטי	בסמכות הוועדה הבית ספרית לאשר עד 10% מתלמידי השכבה (אנגלית ועברית ביחד) ³ (תלמידי יב'- במידה ולא נוצלו ה- 10% בתשע"ו)	כיתות יא'- יב'	
	אבחון דידיקטי או פסיכודידיקטי	הוועדה הבית ספרית	שימוש במילונית אלקטרונית באנגלית	

התאמות בדרכי הבחנות- המשך

הערות	בהתבסס על	מאושרת ע"י	סוג התאמה	רמה
	אבחון פסיכו-דידקטי או פסיכולוגי ודידקטי	ועדת התאמה מחוזית	מבחן בע"פ במקצועות רבי מלל	<p>רמה 3</p> <p>עלויות לשנות את המהות הנמדדת בבחינה – שינוי הן בתנאי הבחינה והן בתוכנה</p>
לבקשה להתאמות באנגלית- חובה התייחסות ספציפית לאנגלית בגוף האבחון.	אבחון פסיכודידקטי או פסיכולוגי ודידקטי	ועדת התאמה מחוזית	מבחן בע"פ באנגלית באמצעות מבחן מתוקשב (השמעה+ הקלטה = מתוקשב) ⁴	
	אבחון פסיכודידקטי או פסיכולוגי ודידקטי	ועדת התאמה מחוזית	מבחן מותאם ⁵	
כל ההקראה וההכתבה של תלמידי כיתה י' עוברים לדיון בוועדה המחוזית	אבחון פסיכודידקטי או פסיכולוגי ודידקטי	ועדת התאמה מחוזית	<p>הקראה והכתבה בלשון כיתות יא' – יב'</p> <p>הקראה והכתבה בערבית ועברית לדוברי ערבית במגזר הערבי והדרוזי</p>	
	אבחון פסיכודידקטי או פסיכולוגי ודידקטי	ועדת התאמה מחוזית		
	אבחון פסיכודידקטי או פסיכולוגי ודידקטי	ועדת התאמה מחוזית	המרת המבחן במתמטיקה למקצוע מדעי אחר ⁶	

מלקות ללמידה

התוכנית המערכתית

לטיפול בתלמידים

עם לקויות למידה והפרעת קשב

מתווה המדיניות וההמלצות

1. עבודה על כל הרצף - תיק תלמיד, הערכה פדגוגית כתנאי לאבחון
2. מרכזיות עבודת המורה - הסטת משאבים להוראה והתערבות (הכשרה, ליווי, פיתוח מקצועי)
3. מיקוד בתפקידים ייעודיים לתחום – מת"ל, הגדרת תפקיד היועצת
4. הרחבת יישום של תכניות התערבות מצליחות, סל התערבות בית ספרית
5. התאמות בדרכי הבחנות: א. שינוי גיל מתן ההתאמות
ב. סוגי ההתאמות
ג. שימוש בטכנולוגיות מתקדמות
6. רגולציה בנושא האבחונים והמאבחנים
7. ליווי במערך הסברה - להורים, לתלמידים ולצוותי חינוך
8. התייחסות לאוכלוסיות מיוחדות
9. הגברת תהליכי הערכה ובקרה

מעבר מלקות ללמידה - רכיבי התוכנית

שינוי מערכתי כוללני

ליווי פדגוגי של התלמיד והמערכת

היכרות מתמשכת ותהליכית עם התלמידים בהסתמך על התערבות מתועדת לאורך חט"ב

פדגוגיה מותאמת- הקניית כלים לצוותי חינוך

משאבים לביה"ס (שעות הכשרה, שעות מת"ל, תקציב ייעודי לתוכניות התערבות, ועוד)

תהליכי עבודה במודל "תגובה להתערבות" (RTI) – כבסיס להפניה לאבחון.

לאחר תהליכי התערבות, במידת הצורך תלמידים עם ל"ל יופנו למרכזי אבחון שבפיקוח משרד החינוך ברשויות המקומיות

משרד החינוך כאחראי על סטנדרט מקצועי בנושא תהליכי אבחון. חיזוק והידוק הקשר בין המאבחן וביה"ס

לקראת המעבר לתיכון - תלמיד עם לקות למידה מורכבת יקבל אישור להתאמות ברמה 3 לאחר תהליכי התערבות.

ביטול הצורך בוועדות מחוזיות

פיתוח מענים טכנולוגיים כחלופות/ כחלק מהתאמות בדרכי הבחנות והתאמה למאה ה- 21

□ יישום הדרגתי על פני 5-7 שנים

□ בשלב זה בחטיבת הביניים בלבד

□ תשע"ח – כ-10 רשויות נבחרות

אופן היישום – צעד ראשון בחטיבת הביניים

רציונל:

תוכנית אל"ה במרבית
חט"ב בארץ

קיומה של תשתית -
מבחן מיפוי מחייב

איש מקצוע במערכת
לליווי צוותי החינוך
ולעבודה ממוקדת עם
תלמידים מורכבים יותר

התוכנית כמשתלבת
במהלך הכולל לעיצוב
דמותה של חט"ב

בחינות הבגרות עדיין
רחוקות ויש פניות
לתהליכי עומק

הזדמנות ליצירת רצף
למידה הכולל קבלת
מידע מבי"ס יסודי
והעברתו לתיכון, במידת
הצורך

חטיבת הביניים – תמונת העתיד

- מורה מומחה- מורים בעלי ידע וכלים לפדגוגיה מותאמת לשונות לומדים
- דיאלוג בתהליכי התערבות והערכה: מורה/ תלמיד, מורה/מאבחן, מורה/מובילי תכנית התערבות
- איש מקצוע במערכת לליווי צוותי החינוך ולעבודה ממוקדת עם תלמידים מורכבים
- הכרות מעמיקה עם צרכי התלמיד ושימוש במגוון תכניות התערבות מערכתיות ופרטניות לטיפול בתלמידים
- צמצום תהליכי נשירה גלויה וסמויה ממערכת החינוך וצמצום התנהגויות סיכון
- שימוש במסמכי הערכה ומשוב אחידים (שילובית, 360...)
- פיתוח לומד עצמאי.
- לאחר תהליכי התערבות מגוונים, התלמידים הזקוקים לכך, יופנו לאבחון במרכזים בפיקוח המשרד ו/או יקבלו אישור להתאמות גם בדרכי הבחנות, בהתבסס על חוות דעת צוותי החינוך לאורך 3 שנים (עם וללא אבחון)

נספח 3 הגורמים שאבחנתם קבילה

אפיון הלקות	הגורם המקצועי שאבחנתו קבילה לצורך אפיון לקותו של התלמיד
משכל גבולי	פסיכולוג חינוכי/פסיכולוג התפתחותי/פסיכולוג קליני
פיגור קל-סיעודי	ועדת האבחון של השירות למפגר
פיגור בינוני מורכב	ועדת האבחון של השירות למפגר וגורם מקצועי נוסף שאבחנתו קבילה בהלימה ללקות/ויות הנוספת/ות
– הפרעות התנהגותיות	– פסיכולוג חינוכי / פסיכולוג התפתחותי / פסיכולוג קליני / מומחה בפסיכיאטריה של ילדים ונוער
– הפרעות רגשיות	– פסיכולוג חינוכי / פסיכולוג התפתחותי / פסיכולוג קליני / מומחה בפסיכיאטריה של ילדים ונוער
– AD(H)D	– פסיכולוג מומחה / רופא מומחה בניירולוגיה של הילד ובהתפתחות הילד / רופא מומחה בפסיכיאטריה של ילדים ונוער / רופא ילדים עם ניסיון עבודה של 3 שנים לפחות במכון מוכר להתפתחות הילד
אוטיזם/ ASD*	סוג לקות זה יאופיין על ידי שני גורמים: פסיכיאטר של ילדים ונוער/ רופא ילדים בעל ניסיון של 3 שנים לפחות במכון להתפתחות הילד/מומחה בניירולוגיה ובהתפתחות הילד; בנוסף, ובמקביל לבדיקה הרפואית, אבחון של פסיכולוג קליני מומחה בתחום הקליני של הילד/פסיכולוג התפתחותי/פסיכולוג שיקומי או חינוכי בעל הכשרה מוכחת בתחום האוטיזם.**
הפרעות נפשיות	רופא מומחה בפסיכיאטריה של ילדים ונוער
– לקות למידה רב-בעייתית	– פסיכולוג חינוכי / פסיכולוג מומחה שהוכשר בנושא לקויות למידה / פסיכולוג מומחה ומאבחן דידיקטי במסמך אחד או במסמכים נפרדים
– AD(H)D	– פסיכולוג מומחה / רופא מומחה בניירולוגיה של הילד ובהתפתחות הילד / רופא מומחה בפסיכיאטריה של ילדים ונוער / רופא ילדים עם ניסיון עבודה של 3 שנים לפחות במכון מוכר להתפתחות הילד
שיתוק מוחין/נכות פיזית	רופא ילדים בעל ניסיון עבודה של 3 שנים לפחות במכון מוכר להתפתחות הילד / רופא מומחה בניירולוגיה של הילד ובהתפתחות הילד

הקשר בין מערכת החינוך וגורמי הטיפול בקהילה

- מכתב הפניה
- טופס אחיד
- חשיבות הקשר **ההדדי והמתמשך** בין מערכות הבריאות והחינוך
- מעקב אחר טיפול תרופתי וקשר עם המסגרת החינוכית בנוגע ליעילות הטיפול
- הפניה לגורמים המקצועיים בבי"ס כאשר יש חשד כי הילד לא מתפתח כמצופה בהיבטים אקדמיים/ רגשיים/ חברתיים והתנהגותיים
- בקשה לבדיקה עם ההורים לגבי סוג ותדירות הקשר עם מערכת החינוך

קישורים חשובים

• סרטון הסברה בנושא התאמות בדרכי הבחנות:

https://www.youtube.com/watch?v=_SyqT2MQ1cl

• הגדרת לקות למידה לפי DSM5

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Shefi/LikuyeyLemida/lakutlemida.htm>

חוזר מנכ"ל אוכלוסיות מיוחדות- חינוך מיוחד 2014

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/1/1-2/HoraotKeva/K-2014-5-1-1-2-42.htm>